

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 14 februari 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående privilegierad inkomst enligt lagen om folkpensionering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 160, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Gustafsson* i Bogla *m. fl.* hemställt, »att riksdagen må besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag rörande sådan ändring av 7 § av lagen om folkpension, att det avdragsfria beloppet i de fall, då årsinkomsten beror av pension eller understöd på grund av arbetsanställning, höjes med 300 kronor i samtliga ortsgupper, måtte föreläggas riksdagen».

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för detta yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 6 § 2 mom. i *lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering* utgår jämte grundpension tilläggspension med 250, 350 och 450 kronor i resp. första, andra och tredje ortsgruppen med avdrag av sju tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga 100 kronor.

7 § första och sista styckena i nämnda lag äro av följande lydelse:

Årsinkomst, som i 6 § avses, utgör med nedan nämnda avvikelser all den inkomst, som någon skäligen kan antagas komma att tillsvidare årligen åtnjuta. Såsom inkomst räknas icke folkpension och ej understöd, som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva, i den mån det icke överstiger en med hänsyn till understödstagarens behov skälig försörjning. Pension eller understöd, som utgår på grund av gåva, testamente eller försäkring, vilken icke är i lag föreskriven, eller ock, utan samband med olycksfall i arbetet, på grund av egen eller anhörigs förutvarande arbetsanställning, räknas ej heller såsom inkomst, i den mån beloppet sammanlagt icke överstiger

i ortsgrupp 1	300 kronor,
» » 2	350 » ,
» » 3	400 » .

I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av fastighet eller kapital beräknas utgöra hälften av sammanlagda behållna värdet av makarnas fastighetsinnehav eller kapital, där ej i särskilda fall pensionsstyrelsen

med hänsyn till föreliggande omständigheter finner beräkning tillsvidare böra ske såsom för gift person.

Enligt *lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring* skulle pension, som utginge på grund av frivillig försäkring hos pensionsstyrelsen, intill ett belopp av 300 kronor om året vara undantagen från inkomstuppskattningen vid bedömandet av rätt till pensionstillägg. Understöd från Vadstena krigsmanshuskassa m. fl. likartade inrättningar skulle helt lämnas ur räkningen vid inkomstuppskattningen.

1928 års pensionsförsäkringskommitté föreslog, att dylikt privilegierande av vissa inkomstslag skulle äga rum i ökad omfattning, nämligen så att pension eller understöd utgående på grund av 1) förutvarande arbetsanställning, 2) gåva eller testamente, eller 3) försäkring, som icke är i lag föreskriven, skulle intill ett sammanlagt belopp av 300, 350 eller 400 kronor, allt efter ortsgrupp, undantagas från inkomstuppskattningen.

I proposition nr 217 till 1935 års riksdag med förslag till lag om folkpensionering m. m. följdes kommittéförslaget i denna punkt. I nämnda proposition anförde föredragande departementschefen, statsrådet Möller, bl. a.:

I fråga om arbetsgivarpensioner är det . . . allmänt omvittnat, att de nuvarande bestämmelserna om avdrag för inkomst visat sig mycket besvärande. Den omständigheten, att pensioner som en arbetsgivare tillförsäkrar sina anställda föranleda avdrag å dessas pensionstillägg, orsakar icke allenast missnöje utan motverkar även arbetsgivarnas benägenhet att ordna sina anställdas pensionsfråga. I stor utsträckning torde nämligen arbetsgivarna vara ovilliga att lämna bidrag till de anställdas pensionering, om bidraget har till följd att därmed det allmännas bidrag till de anställdas försörjning på ålderdomen eller vid invaliditet minskas eller uteblir. Erfarenheten har visat, att nuvarande ordning förhindrar tillkomsten av pensionsanordningar som eljest skulle ha kommit till stånd. Detta resonemang leder i och för sig icke längre än till att en särställning synes motiverad för pensionsbelopp, som äro tillkomna genom arbetsgivares åtgörande. Då det emellertid i praktiken mycket ofta torde vara ogörligt att särskilja vissa pensionsbelopp, som skulle vara att tillskriva arbetsgivarnas åtgöranden, från andra, som de anställda själva åstadkommit, torde den undantagsställning, som på grund av det anförda må finnas böra tillkomma s. k. arbetsgivarpensioner, böra medgivas åt alla pensioner, som grunda sig å förutvarande arbetsanställning. — — —

I själva verket är den starkaste grunden för förslaget att privilegiera arbetsgivarpensioner och benefika understöd just förhoppningen att därmed kunna stimulera till anordnande i större omfattning än hittills av pensionsinrättningar och understöds-kassor av skilda slag.

Detta motiv för privilegierande av arbetsgivarpensioner och benefika understöd synes mig tungt vägande. Det kan icke anses rimligt, att folkpensioneringen anordnas så, att den motverkar pensionering genom enskilt initiativ. Inför angelägenheten av en ändring därutinnan synas de betänkligheter, vilka kunna resas mot de ifrågavarande inkomstarternas privilegierande,

främst med hänsyn till den därmed införda olikheten i behandlingen av skilda pensionstagare, icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Särskilda utskottet yttrade i sitt utlåtande över propositionen:

Den av föredragande departementschefen i propositionen (sid. 134 ff.) lämnade motiveringen för förslaget att åt vissa slag av inkomst inrymma en privilegierad ställning vid den ekonomiska behovsprövningen synes utskottet bärande. Då en mera betydande allmän höjning av det avdragsfria inkomstbeloppet av kostnadsskäl är ogenomförbar, torde det endast genom ett insläende på den väg propositionen anvisar vara möjligt att med rimliga kostnader undanröja det hinder, som den nuvarande folkpensioneringen genom sina regler om ekonomisk behovsprövning visat sig utgöra för pensionering av anställda genom arbetsgivarnas försorg eller genom deras medverkan. Vid sidan av arbetsgivarpensionerna synas de övriga föreslagna kategorierna av privilegierad inkomst icke lika starkt grundade, men mellan de tre i propositionen såsom privilegierade upptagna grupperna av inkomst består enligt utskottets mening ett sådant samband, att det är väl försvarligt att låta dem röna enahanda behandling. Vad beträffar det belopp, intill vilket inkomst av privilegierat slag skall vara undantagen från inkomstuppskattningen, bör enligt utskottets uppfattning fästas vikt vid att detta belopp måste tilltagas någorlunda rundligt, om införandet av regler om privilegierad inkomst skall ha åsyftad effekt, men att å andra sidan ett undantagande av alltför stora inkomstbelopp från behovsprövningen kunde medföra stötande olikhet i behandlingen av skilda inkomsttagare. Med stöd av dessa överväganden finner utskottet sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del med den inskränkning, som följer av att utskottet avböjt införandet av särskilda regler för dyrorter.

Särskilda utskottet föreslog, att inkomst av privilegierat slag intill ett belopp av 300 kronor skulle vara undantagen från inkomstuppskattningen.

Riksdagen anslöt sig till utskottets förslag.

Genom lag den 23 april 1937, varigenom dyrortsgradering av folkpensionerna infördes, erhöll 7 § i 1935 års folkpensioneringslag sin gällande lydelse.

Till närmare belysning av bestämmelserna om privilegierad inkomst, såvitt angår gifta pensionstagare, må här i vissa delar återgivas ett i tidskriften »Folkpensioneringen» för år 1937 (häfte 5) intaget meddelande från pensionsstyrelsen till pensionsnämnder och ombud rörande privilegiering av vissa inkomster. I detta meddelande erinras om innehållet i 7 § i folkpensioneringslagen, varefter det heter bl. a.:

I fråga om gifta personer skall nämnda bestämmelse, oavsett om folkpension beviljas båda makarna eller endera av dem, tolkas så, att för vardera maken denne tillkommande privilegierad inkomst intill ett sammanlagt belopp av 300 kronor ej skall räknas som inkomst i lagens mening.

Där äkta makar på grund av mannens förutvarande arbetsanställning av mannens arbetsgivare åtnjuta fri bostad, eventuellt jämte vedbrand och lyse,

betraktas även vad hustrun angår den för henne beräknade inkomsten av dylik förmån som privilegierad inkomst för henne.

I övrigt må pension eller understöd på grund av mannens förutvarande arbetsanställning privilegieras endast för mannen. Detta gäller som regel. Har emellertid arbetsgivaren genom utfästelse eller på annat sätt, som kan anses tillfredsställande, givit tillkänna sin vilja att i anledning av mannens förutvarande arbetsanställning visst belopp skall som pension eller understöd tillkomma hustrun, må beloppet i denna del betraktas som privilegierad inkomst för henne.

Det ligger i sakens natur att de former, vari arbetsgivare giva tillkänna sin vilja att pension eller understöd skall utgå, äro skiftande.

I vissa fall kan sökande åberopa pensionsreglemente, cirkulär rörande pensionering, bolagsstämmobeslut eller andra dylika handlingar. I sådana fall hör pensionsnämnd godtaga sökandens uppgifter, i den mån de stå i överensstämmelse med den åberopade handlingen. Nödvändigt är emellertid att nämnden angiver, på vilken handling nämnden grundar sitt beslut. Där så ej redan skett, bör nämnden vidare på lämpligt sätt bringa handlingens innehåll till styrelsens kännedom.

I andra fall än de nyss berörda torde frågan i regel vara mera komplicerad. Vid tillämpning på dessa fall av föreskriften härovan om privilegiering för hustrun av pension eller understöd, som utgår på grund av mannens förutvarande arbetsanställning, måste pensionsnämnder och ombud iakttaga särskild vaksamhet och försiktighet. Göres det i sådana fall gällande, att visst belopp skall som pension eller understöd tillkomma hustrun, åligger det pensionsnämnden att utreda, vilken utfästelse arbetsgivaren lämnat eller, därest uttrycklig utfästelse ej lämnats, vilka omständigheter som eljest kunna anses som ett uttryck för arbetsgivarens vilja att visst belopp skall som pension eller understöd tillkomma hustrun. — För bedömande av sistnämnda fråga kan det ofta vara av vikt att få uttrönt om pension eller understöd i verkligheten utbetalas till hustrun. Av viss vikt för frågans bedömande i tveksamma fall kan jämväl vara att få utrett om arbetsgivaren plägar låta en hustru behålla ett visst belopp som pension eller understöd även efter mannens död. Något absolut villkor för privilegiering av pension eller understöd för hustrun böra sistnämnda omständigheter emellertid ej utgöra.

Ett spørsmål, som nära sammanhänger med frågan om tolkningen av stadgandena om privilegierad inkomst, var föremål för prövning av 1938 års riksdag. Därvid väcktes nämligen en motion, II: 296, av herr *Lindahl m. fl.*, i vilken yrkades att riksdagen måtte besluta ett tillägg till 7 § första stycket i folkpensioneringslagen av innebörd, att viss del av gift mans arbetspension skulle räknas tillkomma hustrun. Andra lagutskottet, som behandlade motionen, yttrade i sitt utlåtande över densamma (nr 31):

Det i motionen berörda spørsmålet är otvivelaktigt förtjänt av uppmärksamhet. Med hänsyn till den korta tid, som 1935 års lag om folkpensionering gällt, torde emellertid ytterligare erfarenheter av gällande bestämmelser om privilegierad inkomst böra avvaktas. Utskottet får vidare erinra därom, att den i början av innevarande år tillsatta socialvårdsutredningen

har till uppgift bl. a. att verkställa granskning av lagstiftningen angående socialförsäkringen. Av intresse i förevarande sammanhang torde jämväl vara de förslag, som under detta år kunna väntas från kommittén angående pensionering av i enskild tjänst anställda. Under föreliggande förhållanden har utskottet sålunda icke funnit skäl föreslå riksdagen att i anledning av motionen vare sig besluta ändring i gällande lag om folkpensionering eller göra någon framställning till Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, och riksdagen biföll denna hemställan.

Kommittén angående pensionering av i enskild tjänst anställda har den 28 juni 1938 avgivit betänkande med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda m. m. (statens offentliga utredningar 1938: 18). Ärendet är nu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. I betänkandet har kommittén uttalat, att hel ålderspension för att kunna bereda skälig försörjning syntes icke böra bestämmas till lägre belopp än 50 procent av pensionsunderlaget. Detta har föreslagits beräknat lika med medelvärdet för år av arbetstagarens inkomst av anställningen under den tjänstetid, som belöper å de tio sista åren före anställningens upphörande. Vid en dylik avvägning av normalpensionens storlek hade kommittén utgått från, att kostnaderna för pensioneringen lika fördelades mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Hade arbetsgivaren att ensam bära kostnaderna, skulle i enlighet härmed pensionen utgå med hälften av normalpensionens belopp eller med 25 procent av pensionsunderlaget. Kommittén har vidare framhållit, att medellönen under år 1936 utgjorde för arbetstagare av kategorien förvaltningspersonal (teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal) 3 343 kronor samt för andra arbetstagare 2 520 kronor. Den häremot svarande ålderspensionen skulle enligt förslaget uppgå till 1 675 kronor respektive 1 260 kronor, därest kostnaderna fördelades lika å arbetsgivaren och arbetstagaren, samt till 838 kronor respektive 630 kronor, därest arbetsgivaren ensam hade att vidkännas kostnaderna. Kommittén har därjämte erinrat, att det för närvarande i icke obetydlig utsträckning torde förekomma, att ålderspensionen avväges i förhållande till den tilläggs pension, som utgår enligt lagen om folkpensionering. I en av kommittén upprättad, här nedan återgiven tabell har angivits den tilläggs pension, vartill arbetstagaren enligt folkpensioneringslagen skulle vara berättigad, under förutsättning att ålderspension utgår med nyssnämnda belopp. Vidare har pensionstagaren förutsatts icke åtnjuta annan inkomst än folkpension och ålderspension. Om pensionstagaren är gift, har förutsatts, att hans hustru icke åtnjuter annan inkomst än eventuell folkpension.

	Ålderspension enligt för- slaget kronor	Tilläggs pension enligt folkpensionerings- lagen kronor		
		Ortsgrupp 1	Ortsgrupp 2	Ortsgrupp 3
Ogift pensionstagare	1 675 1 260 838 630	— — — 89	— — 78 224	— — 213 359
Gift pensionstagare, om ingen del av ålderspensionen skall privile- gieras för hustrun	1 675 1 260 838 630	— — 132 204	— 102 249 322	74 219 367 440
Gift pensionstagare, om största möjliga del av ålderspensionen skall privilegieras för hustrun	1 675 1 260 838 630	— 89 237 250	79 224 350 350	214 359 450 450

I detta sammanhang torde även böra erinras, att chefen för socialdepartementet den 3 januari 1938 enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande utsett en kommitté, den s. k. *socialvårdskommittén*, vilken enligt direktiven för dess arbete har såsom en huvuduppgift att göra lagstiftningen rörande socialförsäkringen till föremål för en granskning, varigenom avses att utröna bl. a. huruvida denna försäkring bör underkastas förändringar i syfte att bättre tillgodose föreliggande uppgifter.

Utskottet. Vid riksdagsbehandlingen av 1935 års förslag till lag om folkpensionering erinrade särskilda utskottet om de däri intagna bestämmelserna rörande privilegiering av vissa slags inkomster och yttrade, att det endast genom införande av sådana bestämmelser syntes möjligt att med rimliga kostnader undanröja det hinder, som den dittillsvarande folkpensioneringen visat sig utgöra för pensionering av anställda genom arbetsgivarnas försorg eller genom deras medverkan. Utskottet framhöll vidare, att det borde fästas vikt vid att det belopp, intill vilket inkomst av privilegierat slag skulle vara undantagen från inkomststoppbeskattningen, tilltoges någorlunda rundligt, om införandet av regler om privilegierad inkomst skulle ha åsyftad effekt. Å andra sidan kunde ett undantagande av alltför stora inkomstbelopp från behovsprövningen medföra stötande olikhet i behandlingen av skilda inkomsttagare.

Syftet med förevarande motion är enligt utskottets mening synnerligen behjärtansvärt. Vad 1935 års särskilda utskott i förevarande hänseende uttalat torde emellertid alltjämt äga sin giltighet. En ytterligare belysning har det föreliggande spørsmålet fått i det betänkande, som kommittén angående pensionering av i enskild tjänst anställda i juni 1938 avgivit. De däri framlagda förslagen äro efter remissbehandling beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vidare må erinras, att den förra året tillsatta socialvårds-

kommittén har såsom en huvuduppgift att granska lagstiftningen rörande socialförsäkringen. Denna granskning bör enligt direktiven för utredningen avse att utröna huruvida socialförsäkringen bör underkastas förändringar i syfte att den må bättre tillgodose föreliggande uppgifter. Enligt utskottets mening böra resultatet av den fortsatta behandlingen av hithörande spörsmål icke föregripas. Utskottet har därför ej funnit skäl föreslå riksdagen att i anledning av motionen göra någon framställning till Kungl. Maj:t.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 februari 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Tamm*, *Löfvander*, *Knut Petersson*, *Olof Carlsson*, *Sten* och *Wistrand*;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Skoglund*, *Pettersson* i Hällbacken, *Hallagård* och *Sandström*, fru *Nordgren* samt herrar *Barnekow* och *Holm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
